

לה חליצה כלל ואם אף היה רק מדרבנן לא היו יכולין להתירה. וכן מוכרחין לומר בגמ' דהא קושית הגמ' שתצא בלא חליצה פשוט שאינה מצד הקרא דאין תוסמין אותה בנפלה לפני מו"ש דהא יש לאוקמי הקרא בנפלה לפני יבם שלם ואח"כ נעשה מו"ש אלא הקושיא היא ממעשים שמרין שתחלוץ וא"כ הא אפשר שהוא מדרבנן אלא משמע דאף מדרבנן אי"צ חליצה וא"כ כיון שאף לפי התירוף מוכח דבעל כה"ג בסלין הקידושין הוא ג"כ אף מדרבנן. ופלא שלא הרגישו האחרונים בזה.

הוצא מזה דלפי מהר"ם בעצמו וכן לפירוש אליבא דרש"י וכן פי' הרד"ך היא ראייה מוכרחת שבסלין הקידושין מדינא בלא ידעה שהבעל מו"ש או שאין יכול לבעול. וגם לרש"י שלא כפירושם ע"כ ראייה היא וכדסובר אליביה גמ' הבית הלוי. ולהסוברין דאילונית אי"צ גט אף מדרבנן שהם התוס' והרא"ש והר"ן גיטין דף מ"ז ברור שא"צ גט אף מדרבנן. ולהפוסקים ברבא שמספק צריכה גט אשה שיש בה סתם מומין שהם הרמב"ם פי"ו מאישות היה הסודר וש"ע סימן ל"ט ודאי אי"צ גט כדכתב בית הלוי. ואף שבאילונית הביא המחבר בסימן מ"ד בשיטה ראשונה שיותר עיקרית לדעתו שמקודשת מוכרחין לומר כדבארתי שהוא מטעם דרק באילונית שהוא מום שבאשה שיכול לגרשה בע"כ מקודשת ג"כ מספק שלא איכסת ליה כ"כ ולא במומין שבאיש שמספרת טובא וליבא ספק כלל כדלעיל ואף לר"ת אליבא דהנ"י שמדרבנן צריכה גט גם באילונית מ"מ הוא רק במומין שבאשה ולא במומין שבאיש שבוה לא גזרו רבנן כיון שהוא פסוס שאינו מצוי כלל. ולכן בעובדא דידן שאינו יכול לבעול ונתברר שהיה זה לפני הקידושין וא"א להשיג ממנו גט בשום אופן אין לעגנה ויש להתירה מטעם קידושי טעות. והו' הגלע"ד בעה"י.

משה פיינשטיין

סימן ט

בדבר שזוטה אם הוא מום גדול לבטל הקידושין אם לא ידעה כשא"א להשיג גט פטורין

כ"ז ניסן תשט"ז.
מציב ידידי הרח"ג מהר"ר זאב דרייזין שליט"א וכל ידידי הרבנים הגדולים והחשובים חברי ועד הרבנים בבאלטימאר שליט"א.

בדבר האשה שניסת לאחד ואחרי עכור איזה שבועות נעלם ממנה ועתה הוא בבית אביו וא"א להשיג גט פטורין כאשר שאביו אינו מניח שום איש אליו משום שהוא חולה במחלת שטות שירא מאנשים וחושש אביו שיחלה ביותר עד שלא יוכלו להתחיקו בבית והיא עגונה זה כ"ד שנים ותובעת מהרבנים שישתדלו לתקנתה ונסעו שלשה רבנים לבית החולים של הצבא בפערי פויגט והשיגו רשיון לעיין בכל הגירות הנמצאים שם אודות חולה זה ששהה שם איזה חדשים והוריו הרציאו אותו משם למרות דעת הרופאים בהבטחתם שהם ישגיחו עליו בביתם ואמרו הרופאים להם כי הוא משוגע ממש לכל דבר. ובגירות נמצא כתב מרופא מומחה שנכתב בשנת ל"ח למספרם כי הוא משוגע במור וגם היה תולך ערום ומאבד מה שנותנים לו וכדומה. ומכתב מפורסם בחתימת ארבעה רופאים מומחים משנת מ"ד למספרם אשר ג"כ אומרים שהמחלה הותחלה בשנת ל"ח למספרם. ומשמע דעת הרופאים שאף בזמן שלא היה ניכר עליו עניני השטות שהרי בשנת מ"א למספרם היה המשה חדשים בצבא ואחרי שגשתחרר מפני שנותיו נשא אחרי עכור שלשים את האשה הזאת וא"כ לא היה ניכר עליו סימני שטות דאם היה ניכר בו סימני שטות לא היו מקבלין אותו בצבא ולא היתה גיטת לו וגם אחרי שכרח פתאם מביתו התנדב שוב לעבוד בצבא והיה שם ערך שתי שנים עד שראו שהוא משוגע והנכנסוהו לבית החולים בפערי פויגט. מ"מ דעת הרופאים שמתלת השטות היתה בו בעצם ככל העת מפעם הראשון שנתלה בשנת ל"ח שהיה כשלוש שנים קודם הנישואין. והאשה לא ידעה שהיה חולה בשנת ל"ח על מחלת שטות. לבד שמסתבר כן שהרי לא ידעו מזה אנשים אחרים כי הוריו הסתירו זה. ראו הרבנים שם בבית החולים מכתב אמו שמפרטת מצבו של בנה מיום הולדו הוזכר שם גם שכלתה היא אשתו של התולה לא ידעה מאומה ממחלתו הקדמת. ולכן מסתמקים כתר"ה אם יש להתירה מצד בטול הקידושין דאם היתה יודעת שהיה משוגע לא היתה מתקדשת לו וכ"ש שהיה גם או משגע בעדות הרופאים שודאי לא היתה מתקדשת לו. ומחמת שהוא ענין עגונה ששקרו חז"ל לתקנתה נזדקקתי לעיין בזה אף כי מה אני להתרות בדבר חמור כזה והשי"ת יעזרונו שלא נכשל ח"ו ויורנו אמת להלכה ולמעשה.

והנה זה ודאי שזוטה הוא מום גדול שאינו ראוי לאישות כלל דהא מפורש כיבמת דף ק"ב דבשוטה לא תקינו גיטין משום דלא קיימא תקנתא דרבנן דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת. ומה"ש ברור דבאדם ששזוטה אחר הנישואין אם היה יכול לגרש

היכא שניסת לו כבר ונשתתית תקינו רבנן להיפוך
 שלא יגרשנה כיון שאינה יודעת לשמור עצמה שלהסיר
 מכשול שלא ינהגו בה מנהג הפקר עדיף לרבנן.
 ונמצא שיש לנו גם ראייה מהתוס' שכופין להוציא
 לאיש שהוא עתים חלים ועתים שוטה.

ועיקר בסוד אה"ע סי' קנ"ד שהביא תשובת
 הרא"ש באיש המשתטה מדי יום ויום ואומרת אשתו
 אבי עני הוא ומחמת דחוקו השיאני לו וסבורה הייתי
 לקבל וא"א לקבל כי הוא מסורף ויראה אני מן
 ינהגני בכעסו אין כופין אותו לגרש שאין כופין אלא
 באותם שאמרם חכמים שכופין ואיפסק כן בש"ע שם
 סעי' ה' ולכאורה סותר להא שבארתי דשטות הוא
 מום גדול שכופין להוציא. אבל פשוט שהם איירו רק
 באיש פקח שהוא כעסן מצד מדתו הרעה ולשון
 המשתטה מדי יום ויום שכתבו הוא רק שמכעסו עושה
 מעשה שוטה ומסורף ולכן אין לומר עליו שאין דר
 עם נחש בכפיפה דכיון שהוא פקח אפשר לה לראות
 שלא יבא לכלל כעס אך שהוא טרחא גדולה לפניה
 להזהר בזה ולכן כיון שלא מצינו שכופין בכ"ג שהוא
 רק טרחא גדולה סובר שאין כופין לגרש אלא צריכה
 לפייסו לגרש או תקבלנו ותזון מנכסיה. אבל כשהוא
 שוטה שעליו נאמר אין אדם דר עם נחש בכפיפה
 משום שאין שייך ליהזר ואין שייך לפייסו כיון שעושה
 שלא בדעת ודאי יודו שכופין אם אך יוכל ליתן
 גם כגון כשעתים חלים.

ואף בעובדא דהרא"ש עיקר בהגרא"ס סי' י"ז שכדי
 שלא יסתור הא דתשובת הרשב"א שהביא הב"י לעיל
 מזה ומסקה הרמ"א בסעי' ג' באיש שרגיל לכעוס
 ולהוציא אשתו מביתו תמיד שכופין אותו להוציא
 כי ע"י זה אינו זנה לפעמים ופורש ממנה בתשמיש
 והכא לא השיג הרמ"א ואף בב"י לא משמע שפליג
 תשובת הרשב"א אתשובת הרא"ש, ואינו רוצה הגר"א
 לומר שהרא"ש איירי רק במכה אותה בכעסו אבל אינו
 מוציאה מביתו שלא בא מזה למניעת מזונות ותשמיש
 משום דסובר הגר"א דהוא מן הנמנע דכיון שהוא
 בכעס ודאי יש גם מניעה מתשמיש. או שסובר דהכאה
 בעלמא נמי היא מדברים שכופין להוציא כה"א
 שברמ"א שהביא הגר"א בסק"י ראייה בשם תשובת
 הרמב"ן מלא תלך לבית אביה שאינה מצסערת כ"כ
 וכופין כ"ש במצערא בגופה עיי"ש. לכן כתב דהרא"ש
 איירי דוקא בידעה וקבלה שאינה יכולה לומר כסבורה
 הייתי אבל בנעשה אח"כ כעסן בזה שמכה אותה
 כופין להוציא כ"ש בנשתטה שכופין להוציא.

וכיון שהוא מום כזה שלא ראוי לאישות כלל
 שהרי א"א לדור עמו שלכן היו כופין להוציא מסתבר

היו כופין אותו לגרש דהא מפורש בכתובות דף ע"ז
 וכשיש סברא זו דאין אדם דר עם נחש בכפיפה
 כופין להוציא דאמר רב באומר איני זן ואיני מפרנס
 יוציא ויתן כתובה משום דאף שיכולין לכופו לזון
 כדאמר שמואל תירץ רב דאין אדם דר עם נחש
 בכפיפה ויוציא הוא שכופין בשוטים לגרש כדאיתא
 בתוס' דף ע"ז. ואף שמואל שפליג התם הוא מטעם
 שלא מחשיב זה כדר עם נחש בכפיפה אחת כיון שיש
 עצה לכופו לזון וסובר דלכן אפשר לחיות עמו
 דכשיראה דהולכת לכ"ד יתירא ויזון אותה דאף
 שאמרינן ביבמות דף מ"ב דאשה בושה לבא לב"ד.
 הרי רואה שלא נתביישה דהא הלכה לכ"ד לתבוע
 שיגרשנה מחמת שאינו זן ולכן יכולין הב"ד לכופו
 לזון ולסמוך שלא יארע שוב זה משום שיתירא שתלך
 עוד הפעם ויכפוהו ואף אם יארע הלך עוד הפעם
 שאחרי שכבר הלכה פעם אחת לא תתבייש כ"כ
 מליך עוד הפעם לב"ד. ורב סיבר דיש לחוש שאף
 שכבר הלכה פעם אחת תתבייש מליך עוד הפעם
 לב"ד כדאיתא ברא"ש שם שמטיק שמסתבר ככה"ג
 דפסק כרב דאשה בושה לבא לב"ד כל פעם ותמות
 ברעב כדאמרינן בהחולץ אשה בושה לבא לב"ד והודגת
 את בנה עיי"ש. מדקאמר לשון וכן מסתבר שלכאורה
 הא מפורש כן בהחולץ ודחוק לומר משום שאולי
 בשביל בנה לא אינפת לה כ"כ. אלא הוא כדבארתי
 שראיה מהחולץ ליכא דהכא הרי באה לב"ד ולא
 נתביישה וא"כ יתירא הבעל שתלך עוד הפעם וגם
 כיון שהלכה פעם אחת לא תתבייש כ"כ והוה טעמא
 דשמואל אף שמוכרה להידות להא דאמר אב"י בהחולץ
 דהא לא פליג אאיסור לישא מעוברת ומניקה של חברה.
 ורב סבר דיש לחוש דאף שהלכה פעם אחת תהא
 בושה לבא לב"ד כל פעם והבעל יסמוך ע"ז שתתבייש
 ולכן היא כדר עם נחש בכפיפה שכופין. וא"כ כ"ש
 בשוטה שודאי הוא כדר עם נחש בכפיפה שליכא לזה
 שום עצה שלכ"ע היו כופין לגרש אם היה יכול
 לגרש כגון בעתים שוטה ועתים חלים שבעת חלמותו
 יכפוהו לגרש.

וגיחא לפ"ז משי"כ התוס' ביבמות שם מיהו היכא
 שנסאת לו כבר תקינו רבנן שאינה מתגרשת כיון
 שאינה יודעת לשמור עצמה. שלכאורה מה שייך לכאן
 ודחוק לומר דכוונתם דתקינן רבנן אף שהוא דבר
 קשה וצער גדול להבעל דזה ידוע לכל גם בלא ראייה
 מכאן. אבל למה שבארתי גיחא דכוונתם דכיון שנחשב
 זה כדר עם נחש בכפיפה שלכן היו כופין לגרש
 כה"ג להאיש אם הוא שוטה וא"כ איך חקנו באשה
 שוטה להיפוך שלא יוכל לגרש. ולכן כתבו כאן דמ"מ

דיש להקידושין דין מקדש חצי אשה אבל חל כיון דלך
 שיר בקנינו אבל אינם קידושים גמורין כדחיינו
 בחציה שפחה חציה בת חורין שלא חייבה תורה לך
 אשם לך צריך כשתלד קידושין אחרים אבל רעק"ז
 דחה תירוצו בסימן קע"א וגם בשפחה שחציה בה
 חורין חלק החרות הם קידושין גמורים ומה שלא חייב
 מיתה הוא משום דביאתו לא היתה בכולה א"א אבל
 בעובר שכולה נתקדשה הו קידושין גמורים ויש
 לחייב מיתה וגם לכך זה מסתבר שרק לענין שחרור
 שהוא דין אחד להאם ולהעובר שחרוריהו בדין עבדות
 נחשבה כאחד מאבריה ויש לזה דין משחרר חצי
 עבדו וכן לענין קדשים תרומיהו הם בדין אחד נחשבו
 כדבר אחד אבל לענין אישות וקידושין שלהאם
 והולד א"א להיות דין אחד ולכן בהכרח יש לכל אחד
 דין קידושין של עצמו והגע עצמך אם גם לגבי
 קידושין נחשבת חצי אשה יש להחשיב גם כשמקדש
 אשה מעוברת חצי אשה דהרי העובר שבה לא נתקדשה
 ואף אם נימא דהוא משום שא"א להתפס גם בעובר
 מצד איסור אשה ובתה והוי נמי כלא שיר בקנינו
 מי"מ הא לסברתו לא תהיה בחיוב מיתה ויעין בס"ו
 מעבדים ה"ח שהראב"ד סובר דאף האם נחשבה
 חצי אם מחלקה מן העובר ואם אמר ה"א בת חורין
 וולדך עבד הוא כמשחרר חצי עבד והכ"מ סובר שגם
 הרמב"ם סובר מן זמה שדבריו קיימים הוא משום
 דעובר לאו ירך אמו הוא ורק הלח"מ מחלק שם
 להרמב"ם דהאם לא נחשבה חצי ומסיק דהוא דחוק
 אבל הראב"ד הכ"מ אף להרמב"ם הא ודאי סבר
 דגם האם הוא חצי ויקשה לדידהו ממקדש מעוברת
 למ"ד עובר ירך אמו מי"ס היא א"א גמורה שחייבין
 עליה מיתה ולכן צריך לומר דלקידושין שלהאם
 והולד א"א להיות דין אחד לא נחשבו כגוף אחד
 וממילא גם את העובר אם אך חילין הקידושין בהוכר
 עוברת יש להיות קידושין גמורין כאשר גמורה ודברי
 הגר"ש נפלאי ממני וא"כ קשה טובא מי"ס צריך
 לקדשה עוד הפעם כשתלד.

ולוא דמסתפינא הייתי אומר דבר חדש דהרמב"ם
 סובר דיש חלוק בין עצם הקנין שיהיה מותר בה כמו
 באשתו ובין האיסור שנעשה לאחרים ע"י הקידושין
 של זה. דלענין הקנין הוא בקניני ממון שאין מקנה
 דבר שלא בא לעולם אף בהוכר עוברת כדאיתא
 בפירושו להמשנה וכדסתם ברפכ"ב ממכירה בתנו
 מה שתלד בהמתי לפלוני ל"ק כלום ולא חילק שבהוכר
 עוברת קנה וגם הא שם בה"י השהו דין דאין מקנה
 למי שלא בא לעולם לדבר שלא בא לעולם ומפורש
 שם ואפילו עובר ה"ה כמי שלא בא לעולם וכדקשו
 מזה הח"מ והב"ש. ולכן אינה קנויה לו עדין בקניו

שבלא ידעה שהיה חולה במחלת שטות ואף בידעה אך
 חשבה שנתרפא לגמרי ואחר הנישואין גודע שהיה
 חולה ולא נתרפא לגמרי שמחמת אותה המחלה חזר
 ונשתטה ביותר ונעשה משגע גמור אחר הנישואין יש
 לדון בזה דין מקח טעות ולבטל הקידושין.

אבל הא יש לפקפק אף שהוא מום גדול מסעם
 שאמר ר"ל באשה טב למיתב סן דו ועיין בבית הלוי
 סימן ג' ובעיין יצחק אה"ע סי' כ"ד ובבאר יצחק
 סי' ד' שהאריכו כמה אמרינו טב למיתב סן דו וגם
 העלו שיש אפשר לחוש לאסור מדרבנן. אבל אני
 בארתי כבר בתשובה אחת במום דאין יכול לבטול
 שא"צ גט בלא ידעה אף מדרבנן בדברים גכונים
 וברורים וכן יש להורות במום זה דשופט שאם א"א
 להשיג גט להתירה מדין קידושי טעות.

הגני ידום מוקירם.

משה פיינשטיין

סימן סא

בענין תוכר עוברת לבאר שיטת הרמב"ם

יי"ס תמח תש"כ

מ"כ ידידי הרה"ג מהר"ר אפרים גרינבלאט שליט"א.

ומה שהקשה על הרמב"ם מ"ו מאישות הט"ו שפסק
 דבהוכר עוברת ה"ו מקדשת ומ"מ נראה לו
 שאחר שתלד יחזור ויקדשנה כדי שיכניס אותה
 בקידושין שאין בהו דופי. כיון דהיא מקדשת איהו
 דופי שיר כהו דהא אין לומר דמספקא ליה להרמב"ם
 אם הם קידושין או שהם רק קידושין מדרבנן דהא
 כתב סתם ה"ו מקדשת ומשמע קידושין ודאין
 ומדאורייתא וכמפורש בח"מ וב"ש בסימן מ' סעיף
 ח' ע"ש. איברא דבפי' המשנה כתב שמדינא אינה
 מקדשת רק אמרנו דבריו קיימין להחמיר בא"א לפי
 שמן העיקרין שבידינו אין אדם מקנה דבר שלא בא
 לעולם והביאו הגר"א בסק"ט אבל הא לא מי' זה
 בהלכותיו וא"כ משמע שחזר בו מפירושו במשנה
 וסובר שמדינא היא מקדשת כהח"מ והב"ש וא"כ
 קשה מי"ס צריך לחזור ולקדשה. גם לשון שאין בהם
 דופי לא משמע שאינם קידושין כלל מדינא אלא
 שהם קידושין רק שיש איהו חשש בהו וא"כ צריך
 להבין כיון שהם קידושין מה חסר עוד בהו. ועיין
 בחשוכת רעק"א סוף סימן ק"ע שבנו הגר"שא תירץ